

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра історії та культури української мови

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ ТА
МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ:
ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ**

для студентів факультету філології та журналістики спеціальності
«Українська мова та література»

Луцьк–2025

УДК 811.161.2'28(073)

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 19 листопада 2025 р.)*

Укладач

Омельковець Р. С. – доцент, кандидат філологічних наук.

Рецензент:

Зінчук Р. С. – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Омельковець Р. С. Методичні рекомендації для написання курсових та магістерських робіт: Діалектна лексика Західного Полісся. 3-тє вид., переробл. та доповн. Луцьк, 2025. 70 с.

Видання вміщує інформацію щодо тематики курсових і магістерських робіт, загальні вимоги до такого виду робіт, зразки програм-питальників, рекомендації щодо фіксації матеріалу, вимоги до оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015, додаткові вказівки та рекомендації.

Для студентів факультету філології та журналістики

УДК 811.161.2'28(073)
© Омельковець Р. С., 2025

Зміст

1. Діалектна лексика Західного Полісся	
2. Основні напрямки вивчення діалектної лексики	
3. Тематика курсових і магістерських робіт	
4. Завдання курсової і магістерської робіт та загальні вимоги до них	
5. Структура й оформлення курсових та магістерських робіт	
6. Зразки програм-питальників	
7. Рекомендації щодо фіксації матеріалу	
8. Зразок оформлення титульної сторінки курсової та магістерської робіт	
9. Зразок змісту	
10. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015	
11. Додаткові вказівки та рекомендації	
12. Література	

Діалектна лексика Західного Полісся

Одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики є різноаспектне вивчення лексики в її сучасному стані та історичному розвитку, що можливе тільки на підставі залучення інформації діалектологічних досліджень.

Хоча в останні десятиріччя в українській діалектології збирання й опис лексики діалектів відчутно поживався, проте про склад і поширення номінативних одиниць багатьох тематичних груп і багатьох діалектних зон інформація відсутня, що унеможливорює створення синтетичних описативних праць та Словника українських говорів.

З-поміж діалектних зон українського континууму віддавна увагу дослідників привертає Полісся – один із заповідних ареалів українських та слов'янських мовних і культурних старожитностей, важлива лабораторія вивчення активних діалектотворчих процесів; попри очевидні успіхи у вивченні поліських говорів і ця ділянка діалектології має досі чимало лакун.

Системне вивчення лексики передбачає докладну увагу до всіх ТГЛ та до взаємозв'язків між ними.

Вивчення діалектної лексики є одним з актуальних завдань сучасної лінгвістики через те, лексичний склад говірок української мови зберігає багато цінної інформації і про мовлення носіїв говірки, і про навколишній світ. З кінця 60-х років XX ст. в українській діалектології поступово утвердився принцип системного дослідження лексики за тематичними групами, застосування якого забезпечило докладне вивчення складу, структурної організації та семантики лексики української мови.

Сьогодні багато тематичних груп лексики українських говорів або зовсім не вивчено, або інформація про них фрагментарна; так само фрагментарною є інформація про географію лексики: великі говіркові масиви залишаються неохопленими дослідженнями. До ареалів, які недостатньо вивчені належать і західнополіські говірки.

Зроблено ряд лексикологічних описів окремих тематичних груп лексики, зокрема сільськогосподарської (Г. О. Козачук), побутової та

сільськогосподарської (Ф. Й. Бабій), будівельної (О. М. Євтушок), назв хатніх меблів (Г. О. Козачук), мисливської (Г. Л. Аркушин), назв одягу (Л. Г. Пономар), топоніміки (В. П. Шульгач), географічної термінології (О. К. Данилюк). М. М. Корзонюк схарактеризував особливості словотвору говірок волинського Надбужжя.

Окремі західнополіські говірки описали Г. Л. Аркушин, Ю. В. Громик, С. К. Богдан; їх фонетичні та словотвірні особливості дослідили В. Ф. Покальчук, Г. О. Козачук, Ф. Й. Бабій; М. М. Корзонюк; синтаксичні – М. Л. Перетятко.

Лексику західнополіського говору було відображено і в лексикографічних дослідженнях Г. Л. Аркушина: «Силенська гуторка», «Словник семантичних діалектизмів Західного Полісся».

На початку ХХІ ст. почалося активне дослідження західнополіських говірок у межах Західнополіського ономастико-діалектологічного центру під керівництвом Г. Л. Аркушина – автора близько 300 наукових праць, серед яких ряд монографій «Словник західнополіських говірок», «Сказав, як два зв'язав : народні вислови та загадки із Західного Полісся і західної частини Волині», «Іменний словотвір західнополіського говору», «Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся і західної частини Волині», «Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель», «Словник варіантів власних імен північно-західної України: А-Я», «Словник прізвиськ північно-західної України», «Словник луцьких жаргонізмів і сленгізмів», «Словник прізвищ північно-західної України та суміжних земель», «Словник західнополіських говірок. А-Я. Вид. 2-е, перероб. і допов.», «Словник зоонімів північно-західної України. А-Я», «Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі».

Словозміну іменників у західнополіських говірках дослідила Р. С. Зінчук. З. С. Мацюк працює над західнополіською фразеологією, Н. М. Шульська – неофіційною антропонімією Західного Полісся,

Л. М. Шуст (Чирук) – ентомологічною лексикою західнополіських говірок, Ж. Ю. Масюк – літературною онімією у творах про долю холмщан (на матеріалі текстів Й. Г. Струцюка), О. Г. Нестерчук – словотвором варіантів власних особових імен жителів Волинського.

Ю. В. Громик, А. Ю. Яворський розглянули загальні тенденції та індивідуально-авторську специфіку використання північноукраїнських лінгвальних елементів у сучасному художньому тексті, простежили функційне навантаження говіркових елементів, визначили ступінь насиченості ними художньої мови та особливості їхнього комбінування.

О. Г. Нестерчук дослідила прізвища, імена з їхніми варіантами та прізвиська ромів, що проживають у містечку Торчин Волинської області та в Асоціативному словнику власних особових імен навела асоціації на власні особові імена.

Ю. В. Громик свою монографію «Наша байка зусьом начча» присвятив загальному описові однієї говірки з ареалу західнополісько-середньополіського пограниччя, де на морфологічному рівні відзначив специфічні явища словозміни іменників, прикметників, займенників, числівників та дієслів. Цінними є представлені зв'язні тексти.

Ю. В. Грицевич з'ясовує говіркові особливості у фольклорних текстах.

Основні напрямки вивчення діалектної лексики

У численних дослідженнях, присвячених лексиці діалектів, народжувалась, формувалась та міцніє регіональна лексикологія. Одним із головних її завдань залишається виявлення лексики місцевих діалектів та вивчення їх у різних аспектах.

Серед прийомів локалізації лексики народних говорів у сучасній лінгвістиці використовуються описовий та картографічний, оскільки лексика діалектної мови становить значний за обсягом репертуар одиниць, які характеризуються складною сіткою протиставлень. Перший знаходить своє втілення у словниках і монографічних дослідженнях, які дають можливість подати значну додаткову інформацію про особливості семантики, системних зв'язків, формальної структури й функціонування лексем. Однак при цьому не враховується весь набір ареально протиставних явищ, зв'язки міжговіркових відповідників, які зримо й повно постають лише на лінгвістичній карті. Тому лише карта є найдосконалішим засобом передачі територіального функціонування лексики й семантики. Такий спосіб презентації даних є надійною базою для різноманітних лінгвістичних досліджень, які зорієнтовані на точну локалізацію мовних одиниць. Отже, лише поєднанням прийомів лінгвогеографічного, лексикографічного та монографічного описів можна забезпечити, за словами П.Ю.Гриценка, повноту репрезентації й докладність інтепретації лексики говорів та її семантичної структури, хоча процес взаємодоповнення інформації є дуже трудомістким, оскільки “вимагає оперування значно більшим за обсягом і складнішим за структурою матеріалом, актуалізує репрезентацію й вивчення об'єкта у його багатопланових системних зв'язках”.

Проблема: лексика західнополіських говірок

Тематика наукових досліджень

Дослідження ботанічної лексики в умовах місцевих говорів.

Вивчення ботанічної лексики на уроках української мови в умовах місцевих говорів.

Дослідження побутової лексики в умовах місцевих говорів.

Вивчення побутової лексики на уроках української мови в умовах місцевих говорів.

Дослідження весільної лексики в умовах місцевих говорів.

Дослідження родильної лексики в умовах місцевих говорів.

Дослідження лексики народної медицини в умовах місцевих говорів.

А також можлива будь-яка інша лексико-тематична група (наприклад: ткацтва, бджільництва, народної медицини та ін.) району, де проживає студент (див. Омельковець Р.С. Програма для збирання діалектних одмін української мови. 2-ге вид., переробл. та доповн. Луцьк: П.П. Іванюк В.П., 2020. 56 с.

Тематика курсових і магістерських робіт

1. Ботанічна лексика

- Назви культурних плодових дерев, кущів та їх плодів.
- Назви городніх культурних рослин.
- Назви польових бур'янів.
- Найменування дій та предметів, що використовуються для приготування ліків з рослин.
- Найменування дій та предметів, що використовуються при заготівлі лікарських рослин.
- Народні назви частин рослини (корінь, стебло, листок, брунька тощо).
- Назви лісових дерев та кущів.
- Номінація декоративних рослин.

– Найменування грибів.

2. Назви тварин.

3. Лексика традиційних сімейних обрядів

4. Родильна лексика.

5. Весільна лексика.

6. Лексика на позначення предметів побуту (побутова лексика).

7. Назви продуктів харчування, страв і напоїв.

8. Назви їжі й кухонного начиння

9. Номінація одягу та взуття.

10. Будівельна лексика.

11. Лексика традиційного ткацтва.

Завдання курсової і магістерської робіт та загальні вимоги до них

Наукова робота здобувачів освіти з діалектології передбачає дослідження живого мовного матеріалу українських говорів. У сучасній діалектології значного поширення набув системний підхід до вивчення діалектного мовлення, що насамперед вимагає вивчення діалектної мови як цілісної системи (на підміну від диференційного принципу, що передбачає вивчення окремих діалектних рис), а також дослідження лексики у складі тематичних груп та всебічний системний її опис.

Кожен із видів роботи – курсова та магістерська – становить важливий етап у підготовці фахівця з вищою освітою і є самостійною письмовою роботою здобувача освіти реферативно-дослідницького характеру, яка виконується під керівництвом викладача вищого навчального закладу і передбачає глибше вивчення конкретної наукової проблеми. Курсова робота, залежно від поставлених завдань, може мати реферативний характер. У магістерській роботі наявність елементів самостійного дослідження є обов'язковою умовою.

Метою написання курсової та дипломної робіт є: поглиблення знань здобувачів освіти з актуальних проблем певної науки; подальший розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел та здатності аналізувати попередній досвід дослідження проблеми; формування дослідницьких умінь здобувачів освіти та оволодіння сучасними методами наукових досліджень; стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку та вміння узагальнювати класні спостереження; формування умінь практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках. Крім того, виконання дипломної роботи має стати підсумком усього навчання у вузі, продемонструвати відповідний рівень фахової підготовки студента, його здатність до самостійної наукової роботи.

Отже, магістерська робота дещо відрізняється від курсової метою за завданнями, методами й підходом до вирішення проблеми, і глибиною наукового аналізу об'єкта дослідження, а також обсягом, який для курсової роботи становить приблизно 25–30 сторінок, а для магістерської 55–65

сторінок (без додатків). При цьому головною вимогою до таких праць є повнота висвітлення поставленої проблеми, наукова глибина дослідження відповідно до сформульованих завдань, достатність і переконливість аргументації, вираженість та обґрунтованість висновків.

Одним із завдань наукової роботи здобувачів освіти (крім визначених вище) є формування в них сумлінного й відповідального ставлення до такої роботи, вироблення культури наукових досліджень, навиків дотримання норм наукової етики. Значною мірою це виявляється в оформленні письмових видів наукової роботи. Тому і курсова, і магістерська робота має бути акуратно й грамотно оформлена у машинописному вигляді чи комп'ютерному наборі, роздрукована на папері формату А-4 через 1,5 інтервала **14-им** кеглем з полями таких розмірів: верхнє, нижнє та ліве – 25 мм, праве – 15 мм; робота повинна бути чітко структурованою та (брошурованою, з пронумерованими й озаглавленими розділами й підрозділами, номери й заголовки яких повинні відповідати пунктам плану; у ній повинні бути пронумеровані сторінки, правильно оформлені покликання, цитати і список використаної літератури.

Структура й оформлення курсових та дипломних робіт

Оформлення курсових та магістерських робіт повинне максимально наближатися до стандартів щодо оформлення рукописних наукових праць. Письмова наукова робота здобувача освіти повинна починатися з грамотно оформленої титульної сторінки, на якій необхідно вказати гриф (міністерство, навчальний заклад, кафедра), подати інформацію про кваліфікаційний рівень наукової роботи (курсова; дипломна на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра), її тему, місце та час виконання, відомості про автора праці (прізвище та ім'я, факультет і спеціальність, курс та номер групи), відомості про керівника (прізвище й ініціали, учений ступінь і посада на кафедрі) [див.: «Зразок оформлення титульної сторінки»]. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться, але враховується в загальній нумерації сторінок роботи.

На початку курсової або магістерської роботи потрібно подати *зміст*,

складений відповідно до структури праці [див.: «Зразок змісту»].

Навпроти кожного пункту плану, пронумерованого відповідно до нумерації структурних частин роботи, необхідно зазначати сторінку, з якої починається вказана частина роботи.

Письмова наукова робота здобувача освіти складається з таких частин: *вступ, основна частина*, що складається з кількох *розділів* (*розділи* можуть складатися з *підрозділів* та *пунктів*), *висновки, список літератури*; можуть бути *додатки*. Усі структурні частини курсової (дипломної) роботи повинні бути озаглавлені і починатися з нової сторінки. Розділи й підрозділи основної частини мають бути пронумеровані та озаглавлені відповідно до плану.

Кожен розділ повинен починатися з нової сторінки вказівкою його номера, розміщеного симетрично до тексту, та виділеним великими буквами заголовком, розміщеним у наступному рядку також симетрично до тексту.

У такому випадку крапка після назви не ставиться. Текст розділу повинен бути відділений від заголовка більшим міжрядковим інтервалом.

Кожен наступний підрозділ повинен починатися не з нової сторінки, а на цій же сторінці, що й попередній, відділений від нього більшим міжрядковим інтервалом. Назви підрозділів, надруковані малими літерами (крім великої першої), виділені жирним шрифтом чи іншим способом та пронумеровані в межах розділу двома цифрами, перша з яких відповідає номеру розділу, а друга – номеру підрозділу (в межах розділу), подаються з абзацного відступу.

Після заголовка крапка не ставиться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Текст підрозділу починається з нового рядка, відділений від заголовка більшим міжрядковим інтервалом.

Кожен наступний пункт (за умов їх наявності) починається на цій же сторінці, що й попередній, відділений від нього більшим міжрядковим інтервалом. Назви пунктів, надруковані малими літерами (крім великої першої), виділені жирним шрифтом чи іншим способом та пронумеровані трьома цифрами (перша – номер розділу, друга – номер підрозділу, третя – номер пункту), потрібно подавати з абзацу на початку пункту в підбір до

тексту.

Після заголовка ставиться крапка і в цьому ж рядку починається текст пункту.

Так само, як і заголовки розділів основної частини, потрібно оформляти заголовки інших частин: ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ.

Додатки потрібно оформляти як продовження курсової чи дипломної роботи на наступних її сторінках. Якщо додатків більше одного, вони повинні бути пронумеровані великими літерами українського алфавіту. Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований на його початку малими літерами (за винятком першої великої) симетрично до тексту. Над заголовком має бути вказівка його номера.

Текст додатка, відділений від заголовка більшим міжрядковим інтервалом, друкується з абзацного відступу.

Ілюстративний чи аналізований мовний матеріал потрібно подавати у запису, що виділяється на тлі основного тексту. Найбільш прийнятний спосіб виділення – курсив; за відсутності можливостей – напівжирний шрифт, підкреслення тощо.

При написанні курсової або магістерської роботи її автор, звичайно, використовує попередні наукові надбання у цій галузі науки. Біля цитат, запозичених думок та матеріалів, які студенти використовують у своїй науковій роботі, обов'язково повинна бути вказівка на джерело чи покликання на наукову працю та її автора.

Дослівні цитати потрібно оформляти як різні види прямої мови з вказівкою прізвища автора. Передані своїми словами думки учених подаються в тексті у вигляді непрямої мови з вказівкою авторства, оформленою як вставна конструкція. Допускається передача запозичених думок чи матеріалів, органічно вплетених у розвиток думки чи міркування, і без вказівки автора безпосередньо в тексті. Але в такому випадку (так само і

в кожному із зазначених вище) біля цитати чи переданого її змісту повинне бути грамотно оформлене покликання на джерело та його автора.

Покликання потрібно оформляти так: у квадратних дужках указати номер праці у списку літератури, після двокрапки подати номер сторінки, напр.: [3, 56]; якщо покликання зроблено на декілька сторінок підряд, то між номерами першої й останньої сторінки покликання ставиться дефіс: [3, с. 56–58], якщо на декілька різних сторінок праці – між номерами сторінок ставляться коми. Якщо покликання здійснено на два і більше джерел – після кожного з них, крім останнього, ставиться крапка з комою, напр.: [3, с. 56; 9, с. 72–84]; якщо покликання зроблено на один том кількатомного видання – після номера праці і двокрапки римською цифрою потрібно вказати номер тому [8, У1,5-6].

У списку використаної літератури назви усіх видань мають бути подані в алфавітному порядку і оформлені з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису (**відповідно до ДСТУ 8302:2015**).

ЗРАЗКИ ПРОГРАМ-ПИТАЛЬНИКІВ
для збирання діалектних одмін української мови

Програма-питальник 1

Лексика на позначення предметів побуту

1. Який ви знаєте жіночий одяг?
2. Як у вас називають жіночий головний убір?
3. Який ви знаєте чоловічий одяг?
4. Яке ви знаєте взуття?
5. Як у вас називають предмет, яким прасують одяг?
6. Які прикраси ви знаєте?
7. Як у вас називають предмет, у який кладуть прикраси або інші дрібні цінні речі?
8. Як у вас називають велику посудину для прання?
9. Як у вас називають білизну, яку стелять на ліжку?
10. Чим у вас застеляють ліжку?
11. Чим у вас застеляють стіл?
12. Який ви знаєте посуд?
13. Як у вас називають посудину для зберігання рідини?
14. Як у вас називають предмет, яким носять воду?
15. Як у вас називають предмети, якими працюють біля печі?
16. Як у вас називають предмет, яким розтирали зерно на борошно?
17. Як у вас називають предмет, яким копають землю?
18. Чим у вас опалюють приміщення?

Назви житлових та господарських приміщень

1. Як називають житлові споруди, їх зовнішня характеристика?
2. Як називають місце, на якому розташована хата з господарськими будівлями?

3. Які називають приміщення для свійських тварин?
4. Як називають приміщення для птиці?
5. Як називаєте приміщення для зберігання зерна, снопів, полови, соломи?
6. Як називаєте приміщення для дров?
7. Як у вас називають заглиблену у землю споруду (сховище) для цілорічного зберігання харчових продуктів?
8. Як у вас називають глибоко викопану й захищену цямринами від обвалів яму для добування води з водоносних шарів землі?
9. Які назви огорож у вашому селі є?

Назви меблів та предметів хатнього вжитку

10. Як називаєте меблі для сидіння?
11. Які назви використовуєте на позначення стола?
12. Як називають виріб для накривання стола?
13. Як називають меблі для одягу?
14. Які меблів для спання знаєте?
15. Які меблі використовуєте для посуду та продуктів?
16. Який посуд використовуєте для приготування їжі?
17. Який знаєте посуд для зберігання їжі?
18. Як називаєте посуд для споживання їжі?
19. Які знаряддя праці застосовують біля печі?
20. Які знаряддя праці використовуєте для хатніх робіт?
21. Які знаєте назви виробів, призначених для комплектування ліжка?
22. Якими знаряддями праці користуєтеся для обробітку землі?

Програма-питальник 2

Назви одягу та взуття

1. Як у вас називають одяг без рукавів?
2. Який ви знаєте жіночий одяг?

- а) який ви знаєте жіночий верхній одяг?
 - б) який ви знаєте жіночий плечовий одяг, що носять під верхнім?
 - в) який ви знаєте жіночий поясний одяг?
3. Які ви знаєте жіночі головні убори?
4. Який ви знаєте чоловічий одяг?
- а) який ви знаєте чоловічий верхній одяг?
 - б) який ви знаєте чоловічий плечовий одяг, що носять під верхнім?
 - в) який ви знаєте чоловічий поясний одяг?
5. Які ви знаєте чоловічі головні убори?
- а) як у вас називають чоловічий головний убір із козирком?
 - б) як у вас називають теплий чоловічий головний убір?
6. Яке ви знаєте взуття?
- а) яке ви знаєте тепле жіноче взуття?
 - б) яке ви знаєте тепле чоловіче взуття?
 - в) яке ви знаєте легке жіноче взуття?
 - г) яке ви знаєте легке чоловіче взуття?
- г) як у вас називають гумове взуття, яке носять у дощову погоду?
7. Які жіночі прикраси ви знаєте?
- а) як у вас називають жіночі прикраси, які носять на шиї?
 - б) як у вас називають жіночі прикраси, які носять у вухах?
 - в) як у вас називають жіночі прикраси для зачіски?
8. Які ви знаєте хатні меблі?
- а) які ви знаєте хатні меблі для лежання?
 - б) які ви знаєте хатні меблі для сидіння?
 - в) як у вас називають хатні меблі, за якими споживають їжу?
 - г) які ви знаєте хатні меблі для зберігання одягу або інших речей?
 - г) як у вас називають маленьку коробку для зберігання жіночих прикрас або інших дрібних речей?
9. Який ви знаєте посуд?
- а) який ви знаєте посуд для приготування їжі?

- б) який ви знаєте посуд для зберігання їжі?
- в) який ви знаєте посуд для споживання їжі?
- 10. Які знаряддя праці ви знаєте?
 - а) які ви знаєте знаряддя праці для обробітку землі?
 - б) які ви знаєте знаряддя праці для хатніх робіт?
 - в) які у вас знаряддя праці застосовують біля печі?
 - г) як у вас називають хатнє спорудження для приготування їжі?
- 11. Яке хатнє начиння ви знаєте?
 - а) які ви знаєте вироби для комплектування ліжка?
 - б) як у вас називають виріб для накривання стола?

Програма-питальник 3

Родильна лексика

І Передродовий етап, власне родильні обрядодіїства

1. Як називають вагітну жінку?
2. Як повинна поводити себе вагітна жінка?
3. Чи були якісь заборони для вагітної жінки?
4. Чи приховували жінки на перших порах свою вагітність?
5. Чи одягала жінка перед пологами якусь особливу одягу?
6. Чи можна було наперед знати, що у жінки буде хлопчик чи дівчинка?
7. Що можна було їсти вагітній жінці, а що ні?
8. Як називається процес народження дитини?
9. Де жінки зазвичай народжували?
10. Чи допомагав жінці хтось народжувати?
11. Як називали жінку, яка вже народила?
12. Як називають обряд із перев'язуванням і відсіканням пупа?
13. Хто це робив?
14. Хто запрошував бабу-повитуху?
15. Чи приносила вона щось із собою?

16. Які дії вона виконувала?
17. Як називається обряд купання новонародженого?
18. Хто перший раз купає дитя?
19. Що при цьому приказують?
20. У якій посудині купали дитя?
21. Чи додавали щось у воду, в якій купали дитя?
22. Де дівали воду, в якій купали дитя?
23. У що потім одягали дитя?
24. Чи були якісь засоби для оборони дитини від злих сил?
25. Чи дарувала щось жінка бабі-повитусі?

II Післяродовий етап

26. Хто відвідував жінку після пологів?
27. Чи дарували щось на родини?
28. Чи святкували родини?
29. Хто вибирав ім'я дитині?
30. Як вибирали ім'я?
31. Коли хрестили дитину?
32. Де хрестили дитину?
33. Чи могли хрестити в піст?
34. Чи могла мати годувати нехрещену дитину?
35. Чи була мати при хрещенні її дитини?
36. Як називають тих людей, які хрестять дитину?
37. Кого саме брали в куми?
38. Скільки їх було?
39. Що приносила кума на хрещення?
40. Як називалася гостина у будинку батьків?
41. Чи святкували хрестини?
42. Які страви готували на хрестини?
43. Хто їх готував?
44. Чи вживали на хрестинах спиртні напої?

45. Чи співали на хрестинах?
46. Що дарували на хрестини?
47. Хто приходив на хрестини?
48. Що ще приносили гості на хрестини?
49. Чи дарували батьки щось кумам?

III Соціалізуючи обрядові дієства

50. Коли перший раз стригли дитину?
51. Хто стриг дитину?
52. Що робили з відрізаним волоссям?
53. Чи були окремо дівочі пострижини?
54. Чи була традиція садити дерево біля хати на честь народження дитини?

Програма-питальник 4

Весільна лексика

I

1. Як називаються обряди, коли хлопець через довірених осіб одержує сватання дівчини?
2. Як називається обряд, коли приходять представники родини нареченого до батьків дівчини з метою дізнатися про її згоду на шлюб?
3. Як називається обряд із виторговуванням нареченої представниками родини нареченого?
4. Що робить дівчина під час сватання?
5. Як називається сватання, під час якого парубок отримав відмову?
6. Що отримує парубок, коли йому дівчина відмовляє при сватанні?
7. Як називається обряд домовленості батьків наречених про майбутнє весілля?
8. Як називається обряд випікання весільного хліба?
9. Як називається обряд запрошення гостей на весілля?
10. Як називається дівич-вечір?
11. Чи має якусь назву обряд прощання молодого з парубкуванням?

Власне весільний обряд

12. Як називається ритуал ушанування померлих батьків наречених?
13. Як називається обряд прикрашання весільного деревця подругами нареченої?
14. Як називається початок весілля?
15. Як називається церковний шлюбний обряд?
16. Як називається громадянський шлюбний обряд?
17. Як назив. обряд одягання молодої?
18. Як називається обід у молодого чи молодої після вінчання?
19. Як називається весільний поїзд молодого?
20. Як називається обряд обсипання весільного поїзда матір'ю молодого?
21. Як називається обряд, коли перегороджують дорогу поїзду молодого з метою отримання частування?
22. Як називається обряд благословення молодих?
23. Як називається обряд знімання з молодої дівочих прикрас?
24. Як називається обряд надягання на молоду жіночого головного убору?

Після весільний етап

25. Як називається обряд ранкового частування в домі молодої після веїлля?
26. Як називається звичай, за яким родичі молодої йшли або їхали на частування до батьків молодого?
27. Як називається обряд обдарування молодих?
28. Як називається обряд, коли молода ходить з фартухом збирає дари?
29. Як називається останній день весільного гуляння?
30. Як називається завершення весілля?
31. Як називаються дії, коли одружується остання дитина в сім'ї?

Назви учасників весілля

32. Як називають учасників весільного поїзда молодого?

- 33. Як називають людину, яка сватає наречену женихові?
- 34. Як називають сваху молодого?
- 35. Як називають жінок, які виготовляють весільне деревце?
- 36. Як називають жінок, які готують весільні страви?
- 37. Як зовуться люди, яких не запросили на весілля?
- 38. Як називається друг молодого під час вінчання молодих у церкві?
- 39. Хто є керівником весілля від молодії?
- 40. Як називаються весільні музиканти?

II

Передвесільний обряд

- 14. Як називається обряд, коли хлопець через довірених осіб одержує сватання дівчини?
- 15. Як називається обряд, коли приходять представники роду нареченого до батьків дівчини з метою дізнатися про її згоду на шлюб?
- 16. Як називається обряд виторговування нареченої представниками роду жениха?
- 17. Як називається сватання, під час якого парубок отримав відмову?
- 18. Як називається обряд домовленості батьків наречених про майбутнє весілля?
- 19. Як називається обряд випікання весільного хліба?
- 20. Як називається обряд запрошення гостей на весілля?
- 21. Як називається дівич-вечір?
- 22. Обряд прощання молодого з парубкуванням?

Власне весільний обряд

- 23. Як називається ритуал ушанування померлих батьків наречених?
- 24. Як називається початок весілля?
- 25. Як називається церковний шлюбний обряд?
- 26. Як називається громадянський шлюбний обряд?
- 27. Як називається обряд одягання молодії?

- 28. Як називається весільний поїзд молодого?
- 29. Як називається обряд обсипання весільного поїзда матір'ю молодого?
- 30. Як називається обряд, коли перегороджують дорогу поїзду молодого з метою отримання частування?
- 31. Як називається обряд благословення молодих?
- 32. Як називається обряд знімання з молодої дівочих прикрас?
- 33. Як називається обряд обдарування молодих?
- 34. Як називаються дії, коли одружується остання дитина в сім'ї?

Післявесільний етап

- 35. Як називається обряд ранкового частування в домі молодої після весілля?
- 36. Як називається звичай, за яким родичі молодої йшли або їхали на частування до батьків молодого?
- 37. Як називається останній день весільного гуляння?
- 38. Як називається завершення весілля?

Назви весільних страв та напоїв

- 39. Які назви у вас мають:
 - а) горілка, приготовлена з хліба, зерна (перев. жита);
 - б) горілка, настояна на зубрівці;
 - в) горілка, настояна на калгані;
 - г) горілка, настояна на ягодах калини;
 - д) горілка, настояна на перці;
 - е) горілка, настояна на полині.
- 40. Як у вас називають наливки з:
 - а) вишень;
 - б) ожини;
 - в) малини;
 - г) груш;
- 41. Які каші найчастіше готують у вас в селі?
- 42. Як називається каша із :

- а) гречки;
- б) рису;
- 43. Як у вас у селі кажуть на картоплю?
- 44. Які страви у вас готують із картоплі?
- 45. Як називаються оладки з тертої картоплі?
- 46. Яку назву має картопля, запечена у кишці?
- 47. Як називається страва з посіченої й тушкованої головки капусти?
- 48. Як у вас кажуть на коржик із маком?
- 49. Як у вас називається страва з посіченої й тушкованої головки капусти?
- 50. Яку назву мають пиріжки з :
 - а) капустою;
 - б) картоплею;
 - в) квасолею;
 - г) горохом.

Програма-питальник 5

Ботанічна лексика

I Морфологія рослин

Корені, стебла.

1. Як називають ту частину рослини, яка міститься в ґрунті?
2. Як називають наземну частину рослини?
3. Як називається корінь , зображений на рис. 1, А?
4. Як називають корінь, зображений на рис. 1, Б,В?

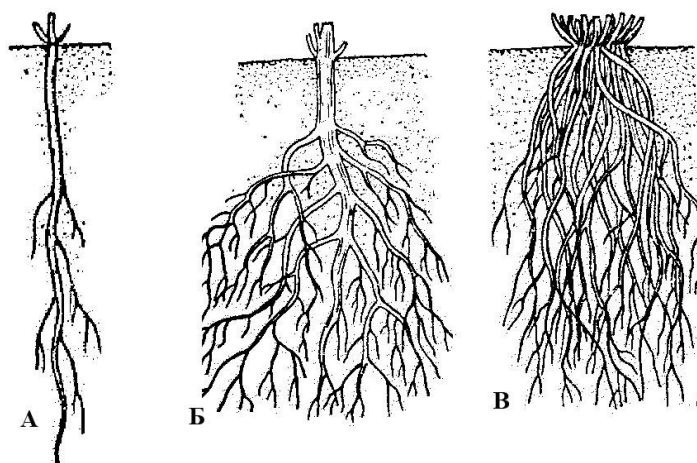

Рисунок 1

5. Як називають довгі підземні корені, які бувають у городніх бур'янів (рис.2,А)?

6. Як називають товсті, короткі, підземні корені, зображені на рис. 2, Б? Як називають пагони, за допомогою яких рослини можуть чіплятися за щось (рис. 2, Б)?

7. Як називають підземні утвори рослин, зображені на рисунку 3?

8. Як називають пагони, за допомогою яких рослини можуть чіплятися за щось (рис. 3, Б)?

9. Як називають молоді зелені листки цибулі (рис.4)?

10. З чого складається цибулина?

11. Як називається та частина цибулини, від якої ростуть корені та яку відрізають, коли чистять (рис.4, 1)?

Рисунок 2

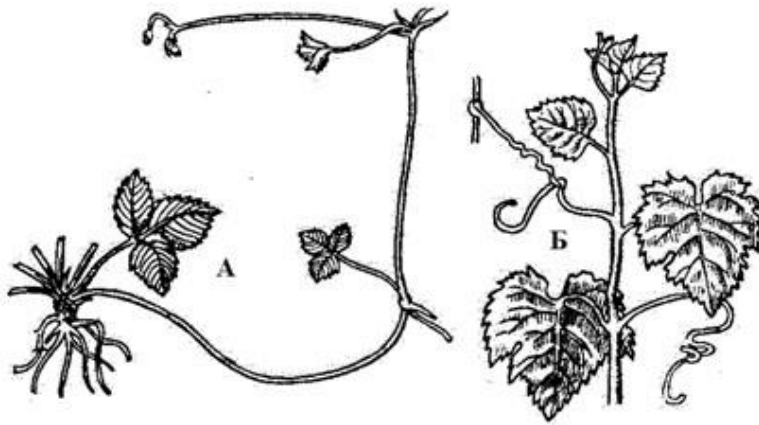

Рисунок 3

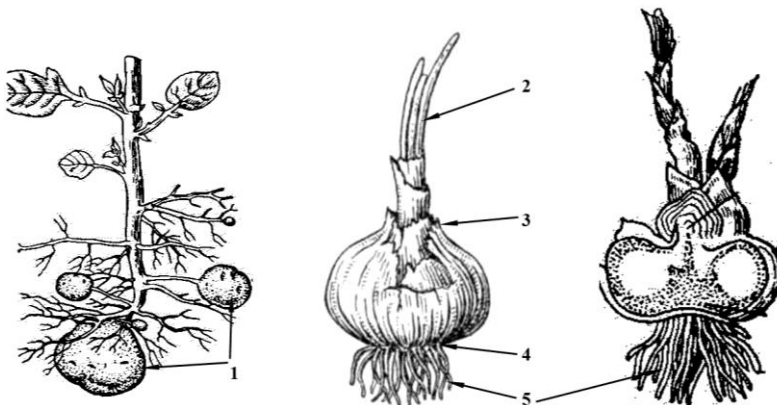

Рисунок 4

12. Як називають підземні утвори картоплі, зображені на рисунку 4 ?

III. Листок

13. Що зображено на рис. 6?

14. Назвіть частини листка, позначені на рисунку 5 цифрами 1 і 2?

15. Як називають листя буряка, оркви, гороху, огірка?

16. Як називають довгі гострі листки, які є у злаків (рис. 6), лепехи?

17. Як називають великі, широкі, лапаті листки (водяних рослин, лопуха)?

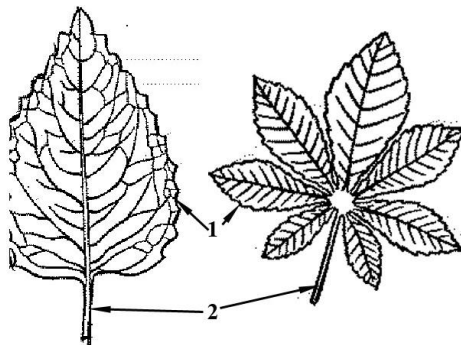

Рисунок 5

Рисунок 6

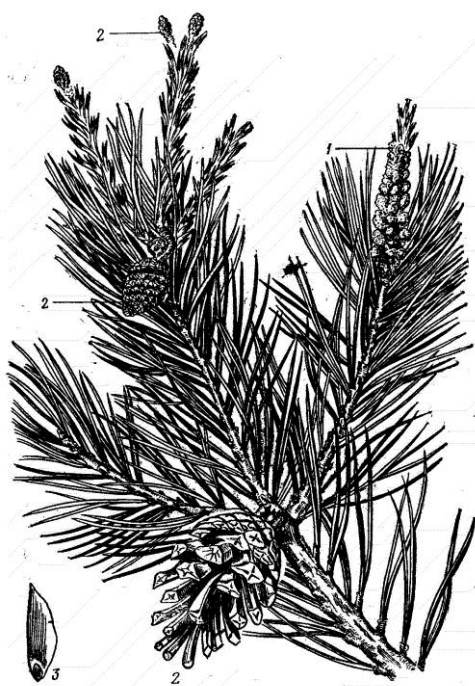

Рисунок 7

18. Як називають тонкі колючі листки сосни, ялини (рис.7)?

19. Як називають жовті пагінці на сосні, з яких весною сиплється пилок (рис.7, 1)?
20. Як ще у вас називають пилок?
21. Як називають частини гілки сосни, позначені на рисунку 7 цифрою 2?
22. Як називають насіння сосни?
23. Як називають листки папороті, зокрема молоді закручені (рис.9)?
24. Як називаються коричневі горбики на нижньому боці листка папороті?

Рисунок 8

25. Як називаються утвори на пагоні, з яких навесні розвиваються листки або квітки рослини (рис.9)?

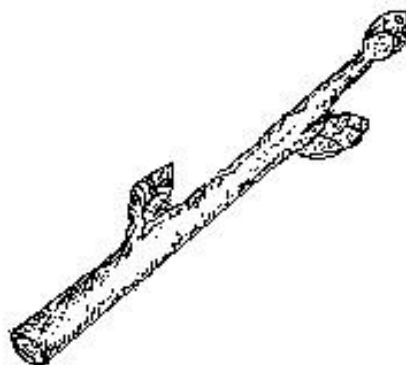

Рисунок 9

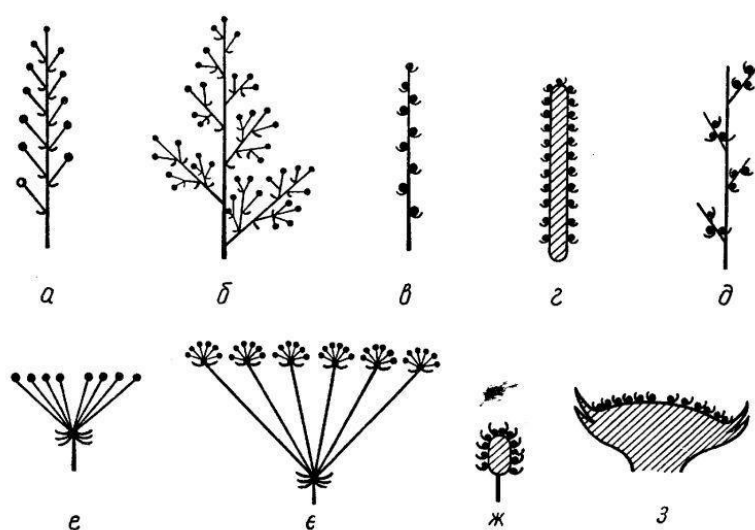

Рисунок 10

IV. Суцвіття

26. Як називають квітки рослини, зібрані разом (рис. 10)?
27. Як називається суцвіття злаків, подорожника?
28. Як називається суцвіття моркви?
29. Як називається суцвіття укропу?
30. Як називається суцвіття соняха?
31. Як називається суцвіття кукурудзи?
32. Як називається сухе насіння злаків (пшениці, жита)?

33. Як називаються колючі вирости на колосках злаків (рис.11)?

Рисунок 11

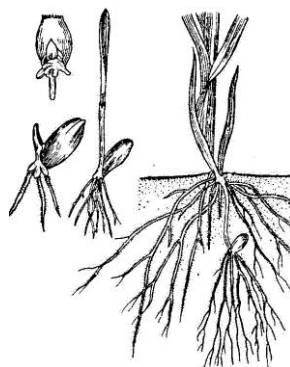

Рисунок 12

34. Як називається проросле зерно злаків (рис. 12)?

35. У чому знаходиться зерно бобу, квасолі, гороху?

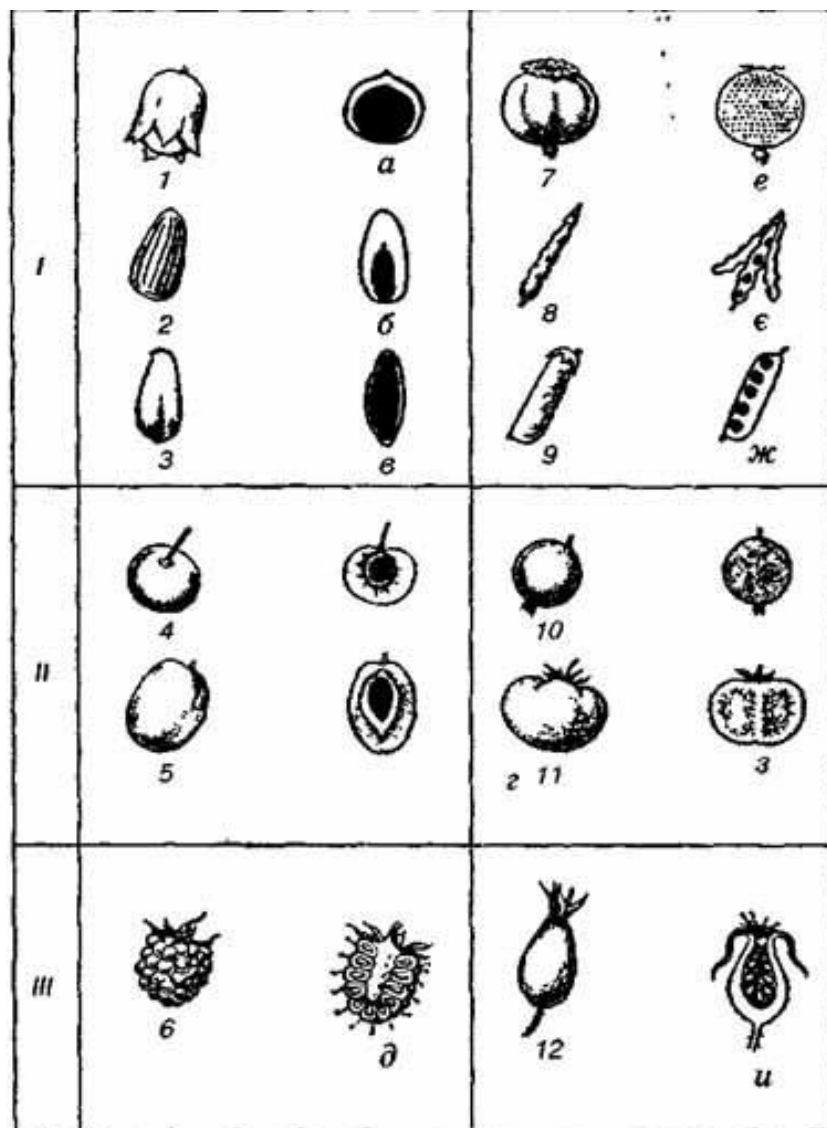

Рисунок 13

36. У чому знаходиться зерно горіха (рис.13, 1)?
37. У чому знаходиться насіння маку (рис.13, 7)?
38. Як називається плід малини, ожини (рис.13, 6)?
39. Як називається плід шипшини (рис.13)?
40. Як називається плід вишні, черешні (13)?
41. Як називається плід абрикоса?
42. У чому знаходиться насінина вишні, абрикоса (рис.13)?

II Основні терміни травництва

Найменування лікарських рослин

1. Чи вірите в цілющу силу рослин?

2. Чи знайомі з літературою про рослини, які використовуються в медицині?
3. Чи поширене у вашій місцевості лікування засобами народної медицини?
4. Чи доводилося користуватися послугами народної медицини?
5. Чи користувалися порадами людей, які використовують ліки, виготовлені з рослин?
6. Які переваги мають, на вашу думку, рослини над препаратами, отриманими штучно?
7. Чи були у вашому роду люди, які займалися заготівлею рослин і лікуванням з їх допомогою?
8. Чи займаєтеся ви збором таких рослин?
9. Чи лікуєте ви людей за допомогою цих рослин?
10. Чи знаєте ви людей у своєму та сусідніх селах, які розуміються на травах та лікують ними інших? Якщо так, то назвіть їхні адреси.
11. Що роблять з допомогою лікарських рослин?
12. Яке слово у вас використовують для заміни слова “рослини”?
13. Де вони ростуть?
14. Що з рослинами роблять, щоб із них стали ліки? (Назвати послідовність дій для того, щоб з рослин стали ліки).
15. У що збирають рослини?
16. Що допомагає при їх заготівлі?
17. Чи потрібно щось промовляти, заготовляючи рослини?
18. Як називають сухі рослини?
19. Де їх сушать?
20. На сонці, чи ... ?
21. У чому зберігають висушені лікарські рослини?
22. У чому готують ліки з рослин?
23. Як називають ці ліки (відвари ...)?
24. У чому їх зберігають?

25. З чого складається рослина?
26. Як у вашій місцевості називають рослини, що використовуються при лікуванні хвороб? Від чого походить ця назва?
27. Як називають людей, які займаються збиранням таких рослин?
28. Чи будь-яка людина може це робити?
29. Як називають людей, які лікують інших за допомогою лікарських рослин? Чи знаєте, як називали їх давніше?
30. Чи будь-яка людина може цього навчитись?
31. Як називають людей, що звернулися до них за допомогою?
32. Як називаються люди, які продають на ринку лікарські рослини?
33. Яку назву мають ті ряди чи місця ринку, де торгують лікарськими рослинами?
34. Як називають у вашій місцевості лікування цілющими травами?
35. Як називається у вашій місцевості процес заготівлі лікарських рослин?
36. Як називають у вашій місцевості місця збирання лікарських трав? Чи є інші назви цих місць? Чи можете пояснити, як виникла така назва?
37. Чи використовуються для збирання рослин інструменти? Які саме і для чого?
38. У що збирають лікарські рослини? Чому необхідно робити саме так?
39. Чи можна збирати лікарські трави у свята, якщо так, то у які саме?
40. Чого не можна робити під час збирання лікарських рослин?
41. Чого потрібно остерігатися при збиранні лікарських рослин?
42. Де не можна збирати трави для лікування?
43. Які трави не можна використовувати для лікування і чому?
44. Як краще збирати трави – самому чи гуртом?
45. Чи потрібно щось промовляти, збираючи їх?
46. Як називається підготовка рослин до зберігання?
47. Як називається місце зберігання лікарських рослин?
48. Чи можна визначити, що рослини зібрані й висушені правильно, як саме?

49. У чому потрібно зберігати зібрані рослини? Чому їх потрібно зберігати саме так?
50. Де найкраще зберігати лікарські рослини? В якому вигляді? Як довго можна зберігати зібрані рослини?
51. Які рослини краще допомагають – зібрані власноручно, кимось, куплені в аптеці?
52. Що потрібно робити з невикористаними, давно зібраними рослинами? Чи можна їх викидати?
53. Як називається набір лікарських рослин, рекомендований хворому народним лікарем?
54. Чим відміряють рослини для виготовлення ліків?
55. У якому вигляді вживаються лікарські рослини?
56. Що ще, крім рослин, потрібно для приготування ліків?
57. Як називаються способи приготування ліків із рослин?
58. Яку назву мають ліки, приготовані внаслідок варіння рослин?
59. Яку назву мають ліки, приготовані внаслідок настоювання рослин на горілці, спирті?
60. Як називається суміш подрібнених лікарських рослин?
61. Чи довго можна зберігати приготовані з рослин ліки?
62. У якому посуді потрібно готувати ліки, як називається такий посуд?
63. Чого не потрібно робити, коли готуєш ліки з рослин?
64. Чи можна поєднувати лікування травами з методами офіційної медицини?
65. Яких лікарських рослин у вашій місцевості зараз немає, хоча, за словами старших людей, вони росли тут давніше?

III Загальні відомості про лікарські рослини, застосовувані в народі

Герань лугова (Geranium pratense L.)

- А.* Як у вашому селі називають цю рослину? Які ще її назви вам відомі? Від чого походять ці назви?
- Б.* Які ознаки відрізняють цю рослину від інших?
- В.* Де вона росте, коли її потрібно збирати, а коли не можна?
- Г.* Яку частину цієї рослини використовують для лікування, які інструменти потрібні для її заготівлі?
- Д.* Як сушити зібрані рослини, у чому їх потрібно зберігати, в якому вигляді та як довго?
- Е.* Які способи приготування ліків із цієї рослини вам відомі?
- Є.* Чи потрібно щось промовляти, коли готуєш ліки з цієї рослини?
- Ж.* До яких лікарських сумішей входить ця рослина й від яких хвороб вона допомагає?
- З.* Чи знаєте ви легенди та замовляння, пов'язані з цією рослиною та лікуванням нею?
- 3.* Які ще лікарські рослини ви знаєте?
- Ці ж питання використовуються для фіксації інформації й щодо інших рослин (їх номер у списку відповідає номеру кольорового зображення)¹:

Гриби, що використовуються народною медициною

Ріжки (Claviceps purpurea Tul.)

- А.* Як у вашому селі називають ці утвори на колосках? Які ще їх назви вам відомі? Від чого походять ці назви?
- Б.* Які ознаки відрізняють ці утвори від інших?
- В.* На колосках яких злаків вони ростуть, коли їх потрібно збирати, а коли не можна?
- Г.* Які інструменти потрібні для їх заготівлі?
- Д.* Як готують зібрану сировину до зберігання, у чому їх потрібно

зберігати, в якому вигляді та як довго?

Д. Які способи приготування ліків із цієї сировини вам відомі?

Е. Чи потрібно щось промовляти, готуючи з них ліки?

Є. До яких лікарських сумішей вони входять та від яких хвороб допомагають?

Ж. Чи знаєте ви легенди та заговори, пов'язані з цією рослиною та лікуванням нею?

3. Які ще лікарські рослини ви знаєте?

Чага (*Inonotus obliquus* Pil)

А. Як у вашому селі називають цей гриб? Які ще його назви вам відомі?
Від чого походять ці назви?

Б. Які ознаки відрізняють цей гриб від інших?

В. Де він росте, на яких деревах, коли його потрібно збирати, а коли не можна?

Г. Яку частину цього гриба використовують для лікування, які інструменти потрібні для його заготівлі?

Г. Як готувати зібрані гриби до зберігання, у чому їх потрібно зберігати, в якому вигляді та як довго?

Д. Які способи приготування ліків із цього гриба вам відомі?

Е. Чи потрібно щось промовляти, коли готуєш ліки з цього гриба?

Є. До яких лікарських зборів входить цей гриб, від яких хвороб вони допомагають?

Ж. Чи знаєте ви легенди та заговори, пов'язані з цим грибом та лікуванням ним?

3. Які ще гриби використовуються в народній медицині?

Трутовик несправжній

А. Як у вашому селі називають цей гриб? Які ще його назви вам відомі?
Від чого походять ці назви?

Б. Які ознаки відрізняють цей гриб від інших?

В. Де він росте, на яких деревах, коли його потрібно збирати, а коли не можна?

Г. Яку частину цього гриба використовують для лікування, які інструменти потрібні для його заготівлі?

Г. Як готувати зібрані гриби до зберігання, у чому їх потрібно зберігати, в якому вигляді та як довго?

Д. Які способи приготування ліків із цього гриба вам відомі?

Е. Чи потрібно щось промовляти, коли готуєш ліки з цього гриба?

Є. До яких лікарських зборів входить цей гриб, від яких хвороб вони допомагають?

Ж. Чи знаєте ви легенди та заговори, пов'язані з цим грибом та лікуванням ним?

З. Які ще гриби використовуються в народній медицині?

IV Назви сільськогосподарських рослин

1. Як у вашому селі називають зображену рослину? Які ще її назви вам відомі? Від чого походять ці назви?

2. Які ознаки відрізняють цю рослину від інших?

3. Чи знаєте ви легенди, пов'язані з цією рослиною?

Ці питання повторюються для видів сільськогосподарських культур: **Абрикос** (*Armeniaca vulgaris* L.), **Агрис** (*Ribes uva-crispa*), **Айва** (*Cydonia oblonga*), **Алича** (*Prunus cerasifera* або *Prunus divaricata*), **Баклажан** (*Solanum melongena*), **Броколі** (*Brassica oleracea* var. *italica*), **Буряк столовий** (*Beta vulgaris*), **Виноград** (*Vitis*) та ін.

VI Назви рослин-медоносів

1. Як у вашому селі називають зображену рослину?

2. Які ще її назви Вам відомі?

3. Від чого походять ці назви?

Ці питання повторюються для 50 видів рослин

Назви медоносних дерев та кущів: Абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris* L.), Агрис (*Ribes uva-crispa*), Айва (*Cydonia oblonga*), Акація (*Acacia*), Алича (*Prunus divaricata*). Аронія чорноплідна (*Aronia melanocarpa*), Бузина чорна (*Sambucus nigra* L.) та ін.

Назви медоносних сільськогосподарських рослин: Біб звичайний (*Vicia faba*), Вика посівна (*Vicia sativa* L.), Гірчиця (*Sinapis*), Горох посівний (*Pisum sativum* L.). Гречка посівна (*Fagopyrum esculentum*) та ін.

Назви овочеві і баштанні медоносні культури: Гарбуз звичайний (*Cucurbita pepo* L.), Диня звичайна (*Melo sativus* L.), Кабачок (*Cucurbita pepo* var. *giraumontia*) та ін.

Назви дикорослих трав'янистих рослин: Аніс звичайний (*Pimpinella anisum*), Березка польова (*Convolvulus arvensis* L.), Звіробій звичайний (*Hypericum perforatum* L.), Брусниця звичайна (*Vaccinium vitis-idaea* L.) та ін.

Назви медоносних декоративних рослин: Агератум (*Ageratum* L.), Адоніс (*Adonis* L.), Айстра (*Aster* L.), Астильба (*Astilbe*).

Програма-питальник 6

Лексика бджільництва

1. Як у вас називають дії пов'язані зі збором меду та розведенням бджіл?
2. Як у вас називають пасіку?
3. Що у вас говорять про призначення бджоли в рою?
4. Як у вас кажуть на бджолиний рій?
5. Як у вас називають породи бджіл?
6. Як у вас кажуть на частини тіла бджоли?
7. Як у вас називають вулик?
8. Як у вас кажуть на окремі частини вулика?
9. Як у вас називають пристрій для збирання бджолиного рою?
10. Як у вас називають продукти бджільництва?
11. Як у вас називають осіб, які займаються бджільництвом?

12. Як ви називаєте дії, пов'язані із життєдіяльністю бджоли?
13. Як ви називаєте предмети, які використовуються для медозбору?
14. Як у вас називають пасічницьке приладдя?
15. Як у вас називають одяг бджоляра?
16. Як у вас називаються медові ліки?
18. Які ви знаєте хвороби бджоли?

Назви рослин-медоносів

Як у вашому селі називають зображену рослину? Які ще її назви Вам відомі? Від чого походять ці назви?

Ці питання повторюються для 56 видів рослин: 1. Айстра. (*Aster*). 2. Аніс звичайний. (*Pimpinella anisum*), 3. Багно звичайне. (*Ledum palustre*) та ін.

4.

Програма-питальник 7

Лексика народної медицини та лікувальної магії

Назви, пов'язані з лікувальною магією

1. Як у вас називають особу, яка займається лікувальною магією або нетрадиційними засобами лікування?
2. Як у вас кажуть на магичні дії, замовляння?
3. Як у вас називають особу, яка зазнала впливу дії магії?
4. Як у вас говорять на хворобу?
5. Як у вас говорять на процес перенесення хвороби?
6. Як у вас називають людину, що хворіє?
7. Як у вас називають важкохвору людину?
8. Як у вас називають хворобливу людину?
9. Як у вас називають звільнення від хвороби, одужання?
10. Як у вас говорять на нездужання, наслані поглядом, словом, лихою думкою?
11. Як у вас називають такі хвороби:
 - а) переляк;
 - б) опущення шлунка;

- в) фурункул;
- г) головна біль;
- д) безсоння;
- е) епілепсія;
- є) дитячий плач.

12. Які ви знаєте дії та речі тощо, які стосуються магії?

13. Як у вас кажуть на замовляння?

14. Як ви знаєте замовляння від:

- а) чиряка;
- б) ляку;
- в) дитячого плачу.

15. Як у вас називають особу, яка займається збиранням лікарських рослин?

16. Як у вас називають особу, яка лікує людей лікарськими рослинами?

17. Як у вас називають лікарські рослини?

Програма-питальник 8

Лексика на позначення страв, напоїв та приправ

Розділ І

Назви процесів споживання та приготування страв

1. Як у вас називають їстівні припаси?
2. Як у вас називають те, чим закушують, заїдають що-небудь випите?
3. Як у вас називають їжу, призначену для споживання :
 - а) вранці;
 - б) вдень;
 - в) опівдні;
 - г) ввечері.
4. Як у вас називають процес приймання їжі нашвидкуруч?
5. Як у вас називається процес варіння, приготування їжі?
6. Як у вас називається процес варіння чого-небудь (м'ясо, овочі і т. ін.) у закритому посуді, в дуже малій кількості рідини на слабкому вогні?

7. Як у вас називається процес нарізання на тонкі довгі смужки?
8. Як у вас називається процес розтирання, перетворення в м'яку масу картоплю?
9. Як у вас називається процес готування їжі з жиром на вогні, на жару без використання води?
10. Яку назву у вас має рідина, призначена для пиття?
11. Яка загальна назва алкогольних напоїв?
12. Як у вас називаються:
 - а) солодкий рідкий напій з фруктів та ягід, зварених у воді;
 - б) солодкий спиртний напій, настояний на ягодах або фруктах;
 - в) горілка або спирт, настояний на ягодах, плодах, травах;
 - г) алкогольний напій, який виготовляють кустарним способом із буряків, картоплі, цукру тощо.

Розділ II

Назви страв, напоїв та приправ, утворених від назв рослин

1. Які рідкі страви найчастіше готують у вашому селі?
2. Як у вас називається рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додатком картоплі та різних приправ?
3. Яку назву має борщ, в який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень: щавель, лобода?
4. Як у вас називають борщ із капусти?
5. Які рослини у вас використовують у якості приправ?
6. Як у вас називають:
 - а) петрушку;
 - б) кріп;
 - в) лавр;
 - г) гірчицю;
 - г) м'яту;
 - д) корицю;

е) цибулю;

є) часник.

7. Які назви у вас мають:

а) горілка, приготовлена з хліба, зерна (перевареного жита);

б) горілка, настояна на зубрівці;

в) горілка, настояна на калгані;

г) горілка, настояна на ягодах калини;

д) горілка, настояна на перці;

е) горілка, настояна на полині.

8. Як у вас називають наливки з:

а) вишень;

б) ожини;

в) малини;

г) груш;

8. Які каші найчастіше готують у вас в селі?

9. Як називається каша із:

а) манної крупи;

б) гречки;

в) рису;

г) пшона;

г) перлової крупи.

10. Як у вас у селі кажуть на картоплю?

11. Які страви у вас готують із картоплі?

12. Як називаються оладки з тертої картоплі?

13. Яку назву має картопля, запечена у кишці?

14. Як називається страва з посіченої й тушкованої головки капусти?

15. Як у вас кажуть на коржик із маком?

16. Які назви мають юшки з:

а) квасолі;

б) картоплі;

в) гороху.

17. Чи відома вам страва із свиріпки?

18. Як у вас називається страва з посіченої й тушкованої головки капусти?

19. Як називається страва з листя буряка?

20. Яку назву мають пиріжки з:

а) капустою;

б) картоплею;

в) квасолею;

г) горохом.

Програма-питальник 9

Лексика на позначення представників орнітофауни

1. Які птахи водяться на території вашого населеного пункту?
2. Які з них відлітають на зиму?
3. Які зимують тут?
4. Як називають маленьку пташку, що будує гніздо на полях (переважно в посівах вівса)?
5. Як називають великого чорного птаха, що живе неподалік осель?
6. Чи водиться у вас птах голуб? Як його ще називають?
7. Як називають маленького сірого птаха, який живе поблизу будинків?
8. Як називають чорного птаха з чорним блискучим пір'ям на спині?
9. Як називають птаха з чорним пір'ям, схожого на ворону?
10. Як називають співучого птаха, який живе в лісі?
11. Яка назва птаха, який довбе дерево, шукаючи комах?
12. Як називають птаха, який співає високо в небі?
13. Як називають великого птаха з довгими ногами і гострим дзьобом?
14. Як у вас називають птаха зяблика?
15. Як називають птаха, який підкидає своє яйця в гнізда інших птахів?
16. Як називають чорного птаха, що ходить по ріллі?
17. Як називають невеликого птаха з гострими крильми?

18. Як називають великого білого водоплавного птаха?
19. Як називають птаха, який «приносить дітей»? Чи водиться чорний вид цього птаха? Як його називають?
20. Як називають птаха, що гніздиться в очереті?
21. Як називають птаха, який видає звуки «уд-уд-уд»?
22. Яка назва маленького птаха, який гніздиться в траві?
23. Як називається маленька пташка, яка живе біля людських осель?
24. Чи водиться у вас птах рябчик? Як його ще називають?
25. Як називають маленького птаха з жовтими грудьми?
26. Як називають птаха з червоними грудьми, який прилітає взимку?
27. Як називають нічного птаха з великими круглими очима?
28. Як називають птаха, який «краде» фрукти в саду?
29. Як називають маленького сірого співучого птаха?
30. Як називають птаха з чорно-білим оперенням, який скрекоче?
31. Яка назва великого лісового птаха?
32. Чи водиться у вас птах чиж? Як його ще називають?
33. Як називають лісового птаха з гачкуватим дзьобом?
34. Як називають хижого птаха, який «краде» курей?
35. Як називають птаха, який живе в збудованих людьми «будиночках»?
36. Чи водиться у вас птах щиголь? Як його ще називають?

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФІКСАЦІЇ МАТЕРІАЛУ СКЛАДАННЯ МАРШРУТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

З метою успішного збирання матеріалу, охоплення більшої кількості населених пунктів на досліджуваній території, раціонального використання часу і зменшення матеріальних затрат необхідно ретельно продумати маршрут експедиції. Для цього потрібно:

1) вивчивши карту досліджуваної території, вибрати населені пункти, де буде проводитись опитування;

2) при обранні останніх можна скористатися порадами працівників заготівельних пунктів лікарської сировини та людей, які торгують лікарськими рослинами на ринку. Їх поради будуть цінними, оскільки вони часто спілкуються із травознавцями та народними цілителями і знають їхні адреси;

3) варто скористатися також картою автомобільних і залізничних доріг та вивчити розклад руху рейсових транспортних засобів, що допоможе раціонально організувати час роботи;

4) проводячи опитування в певному населеному пункті, потрібно поцікавитися в інформаторів про наявність людей, що володіють потрібною вам інформацією в сусідніх населених пунктах;

5) при організації виїздів варто врахувати зайнятість людей на польових роботах і уникати співпадань піку останніх із виїздами.

ЯК ДОБИРАТИ ІНФОРМАТОРА

1. Інформатором може бути людина старша 60-ти років.
2. Бажано, щоб інформатор був уродженцем села і його постійним мешканцем.

3. Інформатором може бути комунікативна людина, яка має добру пам'ять, оповідні здібності.

4. Краще зробити запис від кількох інформаторів одночасно.

5. Якщо інформатор не дає докладної відповіді на поставлене запитання або взагалі не знає чи не пам'ятає про те, що його запитують, обов'язково зробити запис відповідей на ці питання від інших людей. Однакові заперечні відповіді від кількох інформаторів дають підстави говорити про відсутність того, про що запитується.

ЯК РОБИТИ ЗАПИС

1. Запитання, що подані у питальнику, інформаторові потрібно задавати так, аби вони були доступними для його розуміння.

2. При записуванні потрібно послуговуватися місцевою говіркою.

3. Домагатися від інформаторів якомога детальнішої відповіді.

4. При аудіозаписі після розмови з кожним інформатором надиктувати на касету його паспорт:

а) прізвище, ім'я, по батькові;

б) рік народження;

в) освіта (скільки класів і якої школи закінчив, або неписьменний);

г) якщо інформатор є вихідцем з іншої місцевості, обов'язково це вказати;

г) особа, яка вела опитування, повинна вказати, де зроблений запис (село, район) і його дату (день, місяць і рік).

5. У кінці кожної касети особа, яка робила запис, подає відомості про себе.

6.

ОПРАЦЮВАННЯ ЗАПISУ

1. При розшифруванні потрібно відобразити особливості мовлення інформатора.

2. Розповідь розшифрувати дослівно, незважаючи на те, що одна й та ж інформація може повторюватись.

3. Номери питань писати кульковою ручкою з чорнилом червоного

кольору, а відповідь – синього.

4. Пауза у розмові позначається скісними рисками: / (мала), // (довга).

5. Писати чітким і виразним почерком, уникати закреслень.

6. Всі записи відповідей на питання “Програми”, а також ілюстрації у вигляді речень та словосполучень живої розмовної мови потрібно подавати спрощеною фонетичною транскрипцією, в якій, крім звичайних букв української азбуки, використовуються ще такі знаки:

іе – нелабіалізований дифтонг переднього ряду північноукраїнських говорів, що вживається в певних позиціях як рефлекс давніх е, ѣ [п’іеч], [к’іс’іёл’], [л’іэто];

уо, уі, уи, уе – лабіалізовані дифтонги північноукраїнських говорів, що вживаються як рефлекс давнього о у новозакритих наголошених складах [куон’], [стуел], [стуил];

Занепадаючі компоненти дифтонгів потрібно позначати відповідними буквами меншого розміру – ^іе, ^іе, ^уо, ^уо, ^уі, ^уі, ^уи, ^уи, ^уе, ^уе та ін.

ү [ү] – лабіалізований і [күн’], [стүл];

е^и – звук більш високого піднесення і вужчий, ніж е; середній між е та и, але ближчий до е [се^ило];

и^е – звук більш низького піднесення і ширший, ніж и, середній між и та е, але ближчий до и [ви^ешнёвий];

и^і – звук проміжний між и та і, але ближчий до и [ми^ін’і];

і^и – звук проміжний між і та и, але ближчий до і [мі^ин’і];

і^е – звук переднього ряду високого обниженого піднесення [читайі^еш];

о^у – звук проміжний між о та у, але ближчий до о [ко^ужух];

у^о – звук проміжний між у та о, але ближчий до у [ку^ожух];

г /g/ - для задньоязикового проривного дзвінкого, відповідника глухого к [га́нок];

ў – нескладовий у [воўк], [ходіў], [ўчо́ра];

й /й/ - нескладовий і [край], [с́уній];

V – афrikата дз [Vвін], [Vелёнькати];

У– афrikата дж [Уміль], [хóУу];

л – препалатальний л (середній, полтавський) [ході́ла], [молод á];

с^ʷ, з^ʷ, ц^ч – дорсально-палатальні (шепелюваті) з', с', ц', дз', що відомі у ряді південно-західних говорів;

з^с, ж^ш, б^п, д^т і т. ін. – частково оглушені дзвінки приголосні [стеж^шка];

с^з, ш^ж, п^б, т^д і т.ін – часткове озвінчення глухих приголосних [молот^дб á].

Дуже ослаблена (зредукована) вимова звуків передається відповідно літерою меншого розміру, яка виноситься трохи вгору [с'н'іґ];

Довга вимова приголосних та голосних позначається двокрапкою [жит': á], [з'іґл':а], [н'іч':у].

Напівпалаталізованість приголосних позначається знаком апострофа (') праворуч угорі літери (с', з', д').

Палаталізованість приголосних позначається знаком мінуси (') праворуч угорі літер (с', з', д');

Палатальність приголосних позначається знаком секунди (") праворуч угорі літер (с", з", д").

Наголос позначається знаком акута (´) [водá], [сúмка].

Нероздільна вимова двох слів передається дужкою, що сполучає останню букву попереднього слова й наступного.

При записуванні ілюстрацій (речень, тексту) коротка пауза позначається знаком (/), а довга пауза в кінці фрази зображується знаком (//). Питальна інтонація позначається знаком питання (?), власні назви (імена, прізвища, прізвиська, назви міст, сіл, кутків, річок, урочищ, гір тощо) потрібно писати з великої букви.

ВІДОМОСТІ ПРО ІНФОРМАТОРА

1. Прізвище, ім'я та по батькові інформатора.
2. Адреса, за якою проживає.
3. Рік народження.
4. У якій місцевості народилися?

5. Чи міняли місце проживання?
6. Якщо так, звідки переїхали?
7. З якого року проживаєте в цій місцевості?
8. Освіта.

***Зразок оформлення титульної сторінки
курсової роботи***

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики

На правах рукопису

ГАВЕНКО ВАЛЕРІЯ ОЛЕГІВНА

**ФЛОРИСТИЧНІ НАЙМЕНУВАННЯ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ
ЛІНИ КОСТЕНКО «НЕПОВТОРНІСТЬ»: ФУНКЦІОНАЛЬНО-
СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 035 «Філологія»
Освітньо-професійна програма «Філологія. Українська мова та література.
Світова література»

Курсова робота з української мови

Робота виконана на кафедрі
історії та культури української
мови.

Науковий керівник – кандидат
філологічних наук, доцент
Омельковець Р.С.

Луцьк – 2025

*Зразок оформлення титульної сторінки
магістерської роботи*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра історії та культури української мови

На правах рукопису

ПАСІЧНИК ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

**ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ (НА
МАТЕРІАЛІ ГОВІРОК ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)**

Спеціальність: 014 Середня освіта
(Українська мова і література)

Освітньо-професійна програма:

Середня освіта. Українська мова та література. Світова література

Робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Науковий керівник:

ОМЕЛЬКОВЕЦЬ РУСЛАНА СТЕПАНІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6

засідання кафедри історії

та культури української мови

від 06 листопада 2024 р.

В. о. завідувача кафедри

_____Ірина Левчук

Луцьк – 2024

Зразок змісту

I

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. Побутова лексика як об'єкт лінгвістичного опису	10
1.1. Стан дослідження побутової лексики в українських говірках	10
1.2. Лексика західнополіського діалекту у світлі сучасних досліджень	11
1.3. Основні напрямки вивчення діалектної лексики	13
РОЗДІЛ 2. Структурна організація та засоби номінації лексики на позначення предметів побуту деяких говірок Горохівського району Волинської області	16
2.1. Номінація одягу	16
2.1.1. Назви верхнього одягу	16
2.1.2. Назви плечового одягу, який носять під верхнім	16
2.1.3. Назви поясного одягу	17
2.1.4. Назви головних уборів	18
2.2. Номінація взуття	19
2.2.1. Назви теплового взуття	19
2.2.2. Назви легкого взуття	19
2.3. Номінація прикрас	19
2.4. Номінація меблів	20
2.4.1. Назви меблів для сидіння	20
2.4.2. Назви стола	20
2.4.3. Назви меблів для сну	20
2.4.4. Назви меблів для одягу	21
2.4.5. Назви меблів для прикрас та інших дрібних речей	21
2.5. Номінація посуду	21
2.5.1. Назви посуду для приготування їжі	21
2.5.2. Назви посуду для зберігання їжі	22
2.5.3. Назви посуду для споживання їжі	23

2.6. Номінація знарядь праці та хатнього начиння	24
2.6.1. Назви знарядь праці для обробітку землі	24
2.6.2. Назви знарядь праці для хатніх робіт	24
2.6.3. Назви хатнього спорудження для приготування їжі	25
2.6.4. Назви знарядь праці, які застосовують біля печі	25
2.6.5. Назви виробів, які призначені для комплектування ліжка	26
2.6.6. Назви виробу для накривання стола	26
РОЗДІЛ 3. Мотивація найменувань на позначення предметів побуту говірок Горохівського району Волинської області	28
3.1. Номінація одягу	29
3.1.1. Назви верхнього одягу	29
3.1.2. Назви плечового одягу, який носять під верхнім	30
3.1.3. Назви поясного одягу	33
3.1.4. Назви головних уборів	36
3.2. Номінація взуття	38
3.2.1. Назви теплового взуття	38
3.2.2. Назви легкого взуття	39
3.3. Номінація прикрас	40
3.4. Номінація меблів	42
3.4.1. Назви меблів для сидіння	42
3.4.2. Назви стола	43
3.4.3. Назви меблів для спання	44
3.4.4. Назви меблів для одягу	44
3.4.5. Назви меблів для прикрас та інших дрібних речей	45
3.5. Номінація посуду	46
3.5.1. Назви посуду для приготування їжі	46
3.5.2. Назви посуду для зберігання їжі	49
3.5.3. Назви посуду для споживання їжі	52
3.6. Номінація знарядь праці та хатнього начиння	55
3.6.1. Назви знарядь праці для обробітку землі	55

3.6.2. Назви знарядь праці для хатніх робіт	56
3.6.3. Назви хатнього спорудження для приготування їжі	59
3.6.4. Назви знарядь праці, які застосовують біля печі	60
3.6.5. Назви виробів, які призначені для комплектування ліжка	61
3.6.6. Назви виробу для накривання стола	63
РОЗДІЛ 4. Ареалогія побутової лексики говірок Горохівського району Волинської області	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ЛІТЕРАТУРА.....	77
ДОДАТКИ	
Додаток А. Питальник	
Додаток Б. Відомості про інформаторів.....	
Додаток В. Мережа населених пунктів.....	
Додаток Г. Словник.....	
Додаток Д. Коментарі до карт.....	
Додаток Е. Некартографовані матеріали.....	
Додаток Є. Дублетність назв.....	
Додаток Ж. Карти.....	

ІІ ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЗЗСО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Вивчення діалектної лексики у шкільному курсі української мови.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Діалектна лексика як об'єкт вивчення у шкільній програмі.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Психолінгвістичні особливості сприйняття діалектної лексики учнями.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.4. Методологічні підходи до вивчення діалектної лексики на уроках української мови та гуртковій роботі.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 1	Ошибка! Закладка не определена.

РОЗДІЛ 2. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ	19
2.1. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів	19
2.2. Особливості використання інтерактивних методів під час вивчення діалектної лексики.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Інтерактивні <i>онлайн-ресурси</i> для вивчення діалектної лексики	28
2.3.1. Онлайн-платформа «Canva».....	29
2.3.2. Онлайн-платформа «Kahoot!».....	30
2.3.3. Онлайн-платформа «LearningApps».....	30
2.3.4. Онлайн-платформа «Mentimeter»	30
2.3.5. Онлайн-платформа «Padlet».....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3.6. Онлайн-платформа «Quizlet»	Ошибка! Закладка не определена.
2.3.7. Онлайн-платформа «Word Art»	Ошибка! Закладка не определена.
2.3.8. Онлайн-платформа «Wordwall».....	Ошибка! Закладка не определена.
2.4. Ефективність використання інтерактивних методів навчання в сучасній школі під час вивчення діалектної лексики .	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 2	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3. ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА В ГУРТКОВІЙ РОБОТІ (НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРОК ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	37
3.1. Інтерактивні вправи із застосуванням методів кооперативного навчання .	37
3.2. Інтерактивні вправи із застосуванням методів колективно-групового навчання	Ошибка! Закладка не определена.
3.3. Інтерактивні вправи із застосуванням методів ситуативного моделювання	48
3.4. Інтерактивні вправи із застосуванням методів опрацювання дискусійних питань	51
3.5. Інтерактивні вправи з використанням онлайн-ресурсів	56
3.6. Гурткова діяльність: інтерактивні завдання для роботи з діалектною лексикою	58
Висновки до розділу 3	60

ВИСНОВКИ.....	62
ЛІТЕРАТУРА	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток А. Питальник	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Б. Відомості про інформаторів	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток В. Список населених пунктів.....	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Г. Словник.....	78
Додаток Ґ. Тексти	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Д. Фразеологізми.....	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Е. Інтерактивні методи навчання під час вивчення діалектної лексики	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Ж. Інтерактивні онлайн ресурси для вивчення діалектної лексики	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток З. Ефективність використання інтерактивних методів навчання у сучасній школі	Ошибка! Закладка не определена.

Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015

Однотомні видання

Один автор

Приклади

Аркушин Г. Л. На заняттях мовного гуртка. *Укр. мова і літ. в шк.* 1986. № 4. С. 62–65.

Бабій Ф. Й. Лексичні діалектизми в мові учнів. *Укр. мова і літ. в шк.* 1974. № 12. С. 57–59.

Богдан С. Мовлення українських дітей і всесвіт рідного слова. *Дивослово.* 1996. № 4. С. 16–21.

Два автори

Приклади

Бойко О. В., Шевченко Т. В. Методи інтерактивного навчання на уроках української мови. *Українські студії в європейському контексті.* 2023. №7. С. 167–179.

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 10.10.2023 №1226. Київ, 2023. 53 с.

Три автори

Приклади

Никончук М. В., Никончук О. М., Мойсієнко В. М. Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир : Полісся, 2001. 147 с.

Чотири і більше авторів

Приклади

Голуб Н. Б., Котусенко О. Ю., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І., Романенко Ю. О., Кондесюк Т. В., Король О. М., Тарасенко О. О. та ін. Програма «Українська мова. Рівень стандарту. 10-11 класи.» для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання: наказ МОН України від 23.10.2017 №1407. Київ, 2017. 27 с.

автор(и) та редактор(и)/ упорядник(и)

Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В.,
Попова Т. Д. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для
закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 12.07.2021
№795. Київ, 2021. 63 с.

Без автора

Приклади

Етимологічний словник української мови / за ред. О.С. Мельничука: в 7 т.
Київ, 1982 – 2006. Т. 1–5.

Говори української мови. (Збірник текстів) / за ред.. Пискач О. Д. Київ : Наук.
думка, 1977. 590 с.

Багатотомні видання

Приклади

Енциклопедія історії України: у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України.
Київ:

Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.

Інші видання

Приклади

Автореферати дисертацій

Данилюк О. К. Географічна термінологія Волині: автореф. дис. ... канд.
філол. наук: 10.02.01. Київ, 2000. 18 с.

Жвава О.А. Лексика родинних обрядів подільсько-буковинсько-
наддністрянського суміжжя: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 –
українська мова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2010. Київ. 23 с.

Частина видання

Приклади

Козачук Г. О. Вокалізм надбужько-поліських говірок. *Проблеми сучасної
ареалогії*. Київ : Наук. Думка, 1994. С. 260–264.

Громко Т. В. Методика вивчення діалектної лексики в школі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія.: Філологічні науки.* 2008. № 80. С. 271–280.

Електронні ресурси

Приклади

Голота Т. Технологія ситуативного навчання на уроках словесності. URL: <https://naurok.com.ua/tehnologiya-situativnogo-navchannya-na-urokah-slovesnosti-278248.html> (дата звернення 13.10.2024).

Громко Т. В. Специфіка методики вивчення української діалектної лексики в школі. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2185/1/Специфіка%20методи%20вивчення%20української%20діалектної%20лексики%20в%20школі.PDF> (дата звернення: 12.10.2024).

Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/24841> (дата звернення: 27.09.2024).

ДОДАТКОВІ ВКАЗІВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Зразки оформлення карток (розмір: 8 см на 11 см) із лексичними та словотвірними діалектизмами

бо́ц'ун -а, ч.р. 'лелека'
/ на стовп'ї бо́ц'ун намо́стів ку́баха /
с. Столенські Смолярі
Любомльський район
Волинська область
Записала студентка 21-У групи
Поліщук Ірина, 2013 рік

рихтува́ти -у́йу, -у́йиш, недок. 'готувати'
/ рихту́йу дит 'ам полуден' на по́ле вз'а́ти /
с. Сильно
Ківерцівський район
Волинська область
Записав студент 23-У групи
Ройко Микола, 2013 рік

пе"рі́стий -а, -е 'різнокольоровий'
/ а ти ба́чиш, шо пе"рі́ста куро́ва с чо́рнийу в
шко́ду пушла? /
с. Карпилівка
Ківерцівський район
Волинська область
Записала студентка 22-У групи
Радіон Марія, 2013 рік

Зразки транскрибованих текстів

Травництво

Текст 1: / ро́бл'ат' натира́н'е / от са́ме і́м'ен:о / кра́сний мухомо́р / збира́йеш ото́ о́с'ін'у / кра́сний мухомо́р / його́ зал'іва́йеш гор'і́лкойу / вс'ого́ з кор'інчиком / е́то на́ші ж'і́нк'і таке́ ро́бл'ат / його́ р'і́жут / о / і ў ба́ноч'ку / зал'іва́йут гор'і́лкойу / і воно́ наста́йвайетца / схо́ч'еш / його́ пото́м шч'и га́рно на ма́рл'еч'ку отжима́йеш / і вже тод'і́ одна́ насто́йанка остайе́тца / а жмиш е́тої вик'іда́йеш і зако́пуйеш дес' на му́сорн'іку / шо́б н'ічо́го його́ не найшло́ / не тра́пило / натира́лис'а / от су́ста́ви шо в кол'і́нах бол'а́т / о / де і́ да́же кру́тит ото́ передп'л'е́ч'н'ік'і / са́мого позвонóчні́ка / во́бшч'ем натира́н'е од кост'е́ї / а шче мо́йа знако́ма Го́л'а розка́зувала / шо наста́йва́йе е́того мухомо́ра / і по ка́пел'ци п'і́е / шо́б од е́того остеахандро́за / але ж то́же на́да знат' до́зи //

Текст 2: / од ка́шл'у / од ди́хал'них тих шлахі́ў / ча́ї па́р'ат / да ме́д ро́бл'ат лі́повий / по́нау́ч'валис'а тепе́ра / на тро́хл'ітро́ву ба́нку сто гра́м ме́ду л'і́не / да напа́рит' е́того л'і́ст'а / да з круши́ни / зна́йете шо та́к'е круши́на / да круши́на / да м'я́та / да́ї прода́йут / да ака́ц'і́йу / син ў н'о́го і́е

/ да хóдит по лу́гу / збира́йе вс'ак'і з'і́л':ачка / да напáрит' йогó / напáрит' / берé вже одц'і́дит' йогó / сáхару добаўйáйе / і кáже шо то мед / од':éл'но з лі́пи / то кáже з круши́ни / нава́рит' / і так / трóшки ме́ду доба́вит' / і кáже / шо то лі́повиї //

Текст 3: / кул'ба́ба од ка́шл'у / і то́же медóк ва́р'ат з ё́той кул'ба́би / йа свойі́м д'і́т'ам / беру́ ё́тих цв'ето́ч'о́к нарвú / да гет' поўну ба́ночку нато́пч'у / поўну / одні́х тих / так'і́х голово́ч'о́к / л'і́тра / цих цв'ето́ч'к'іу́ / і л'і́тра води́ч'ки / прок'і́п'і́ло / потóм беру́ да отжима́йу на ма́рл'і сок / в'ін так'і́й жобóутен'к'і́й стайé / і туди́ л'і́тру сáхару / і так'і́й вже мед / і так ц'óпайут то́й мед / ну насто́йáшчій / на л'і́тру води́ / со́ку з ё́тих кул'ба́беі́ / ал'е́й кор'і́н':а од в'і́там'і́на / те́йе / ко́рен' іс ё́той кул'ба́би / л'і́ч'е́бнийе / ко́рен' дл'а ап'ет'і́та //

Текст 4: Деревій звичайний (Achillea millefolium L.)

за|жиу́л'у́йе |рани / за|т'агу́йе / дл'а оч'і́ш|чен'і́йа орга́н'і́зму // в'ін в'ід кро́во|те́ч'і́ / ба|гато в'ід |чо́го / ча́й з деуре|в'і́йу повие|шайе ап'е|т'і́т // шче йо|го |куро́чка́м / |каче́чка́м да|йут' / йак ма|лен'к'і́ // (Плн).

Якщо на́збие|райеш |тис'ачу лис|точк'і́у дере|в'і́йу / то набе|рес'а |мудро́ст'і́ і от|рима́йеш ну та|ку |нав'і́т' ма|г'і́чну |силу // (Злн).

тис'ачо|лисник шче на́зи|вайут' ах'і́|лейейу ў́ чест' ах'і́|леса // в'ін |ма́йе шче |на́зву сол|да́ц'ка тра|ва |мо́же |че́рез те шчо ў́ т'і ча|си г|реки ви́корис|товува́ли йо|го йак ма́з' дл'а за|гойе́н':а ран / йе ж шче та|ки́й фразеоло|г'і́зм ах'і́|лесо́ва пйа|та / ти з|найеш / в'ін озна|чайе йа|кес' сла́б|ке ў́раз|ливе |м'і́сце // (Плн).

Текст 5: Календула, або нагідки лікарські (Calendula officinalis L.): |

ко́жного ма́ко|вейа ми зби|ра́йем пу|чок обе|рег йа|ки́й на́зи|вайе́ц':я ма́ко|ве́йчик // ту|ди ў́|ход'ат' |р'і́зн'і́ т|рави / там |м'а́тка / ме|л'і́са / чо́рноб|риу́ц'і́ / мико|ла́йчики / ма́к і ос' ц'а ка|ленду́ла / во|на ту|да кла|де́ц':а в'ід стра́ш|них хво|робн // (Злн).

бу|ла іс|тор'і́йа про х|ло́пц'а / у |н'о́го бу́ў х|во́рий бра́т і |л'у́ди йо|му

ска|зали шчо |є та|ка рос|лина / во|на нази|валас' ка|лендула і ос' |ца
ка|лендула |може |вил'ікувати буд' |йа|ку хво|робу // в'ін |йі|йі знай|шоў та
|перед ним стаў та|киї склад|ниї |віб'ір / ро|с':йати у|се на|с'ін':а шчо́б
допомог|ти у|с'ім |л'уд'ам а|бо |вил'ікувати б|рата / ну і в'ін |вibraў |перше
// б|рат по|мер / а тої х|лопец' стаў |л'ікарем і ўр'ату|ваў ба|гато |жие|т':іў
// (Плн).

Текст 6: Конвалія травнева (Convallaria majalis L.)

даў|ним даў|но жи|ла од|на зла чак|лунка |йа|ка чару|вала |з'іл':а і тим
|самим вс'і б'іду|вали / з|в'ір'і і |л'уди // н'іх|то не на|важуваўс'а |йй
за|важат' і знайш|лис'а |т'іки заї|ц'і / ма|лен'к'і та|к'і заї|ц'і / |йа|к'і
|вир'ішили з|йісти все шчо в |нейі бу|ло / ўс'і за|паси / тим |самим не |дати
йй чаклу|ват' // |в'ід'ма це проз|нала і ў|била / перетво|рила ўс'іх |зайц'іў на
кон|вал'ййі за|лишиўши |т'іки |вуха в'ід них // з тих п'ір |кажут' / шчо х|то
|випіе в'ід|вар з кон|вал'ййіў / тої от|римає надзви|чайно хо|робре |серце /
йак у цих ма|лен'ких з|в'ір'іў // (Злн).

|має пози|тивний ўплиў при сер|дечн'йй недос|таточност'і / т'і |сам'і
нас|тойечк'і |можна викорис|товуват' дл'а л'іку|ван':а глаз / проми|ват' |ййх
/ ну за|пален':а слизо|войі / шче та|кож викорис|товуйут' при бе|с:он':іц'і //
(Нв).

Проте настій із конвалії травневої має ще й побічну дію: при ве|лик'йй
|доз'і |йакиш|чо ба|гато |н'ухат' кон|вал'ййі / то |може по|г'іришитис'а
|самопочу|т':а / ўсе л'е|карство ўсе |йад / а|бо та|кож |йакиш|чо с|тавити от
у |себе ў к'ім|нат'і / с|тавити кон|вал'ййі ў |вазочку з во|дойу / то |вода
та|кож на|питуєц':я з |нейі речо|вин |п'ісла |йа|ких з ц'і|йейу во|дойу т|реба
|бути |дуже обе|режним / ў н'і|йакому |випадку не да|ват' |д'іт'ам |йакос'
контакту|ват' // (Нв).

Лексичні особливості говірки

Текст 1: / на р'іздрó т'іл'ки ста́вили ново́р'ічну йа́лінку / на р'іздр'ані́
с'в'атá / ни на но́вий р'ік // ну в л'іс'і бра́ли / де ж бра́ли / ігру́шки он ше
ўс'áки |є // |йак ста́вили йа́лінку то́же ігру́шки купл'áли ўс'áк'і і ста́вили / і

цук'єрки в'їшали / і прán'іки^і / ор'їшки^і / йáблука // ну йáблучка за фóстика
завйáзували / і пите́л'ічку / і в'їшали // в фол'гу замóтували ор'їшки^і /
прán'ічки^і в'їшали / пеклі́ спе"ц'їйáл'но / (записано від Слюсарук О. М., с.
Жидичин).

Текст 2: / прибира́йут' все зе"лénим / кругóм в'їшайут' ліну / на ікóни /
все в хáт'і ліна // в мéне тут дáже в нáшої хáт'і ме"н'ї привóзили хлóпц'і
берéзу / стáвили берéзу в хáт'і / то зе"лéни с'в'атá // а на п'ідлóгу липéху /
(записано від Слюсарук О. М., с. Жидичин).

Текст 3: / ну пе"ре"х'їтчина / зклика́ли гóс'т'їу / рóди"ч'їу / на йакéс'
с'в'áто чи то в нид'їл'у мóже / і робі́ли такий прáзник / пéршого в хáту котá
б'їлого ми запусkáли / і ше п'їу́н'а когу́та бра́ли / шоб все бу́ло добré все máло
бу́ти чулув'їчого рóду / а в́же то"д'ї мав іті́ хаз'áйін / чи малій хлóпчик в
пéрву чéргу // хл'їб нéсли / ікóни // зе"рнóм і гр'їшми с'їйали / йак ўхóдили / ну а
дáл'ше в́же хаз'áйін кропі́у хáту с'в'áтоїу водо́йу і с'їдáли пригошчáтис'а /
ну ше бáт'ушку заклика́ли п'їз'н'їш / шоб пос'в'áтіу / ми то старáли"с'а / до
зі́ми пе"ре"бра́тис' в нóву хáту / шоб в́же зимувáти самі́м // (записано від
Лагоди Л. П., с. Жидичин).

Текст 4: / саму́ пáску ми пиклі́ пéред с'в'áтом в чїстий читвéр заўжді́
// в сэре"ду ше налóжували п'їч / накладáли дроў / все п'їдготáўл'ували / і ше
робі́ли рошчї́ну на пáску / а в́же в читвéр рáно м'їсі́ли т'їсто / і виробл'áli в
фóрми / і об'їзát'їл'но робі́ли мазу́рк'і з то́го т'їста шо остáлос'а / пáски
прикрашáли прóстим т'їстом / р'їз'ни кв'їточкі́ робі́ли / листóчки /
хрéстики / і в п'їч сажáли / тож трéбуло ўгадáти шоб дóбре нагур'їла / та й
ўс'ó / п'їч перихристї́ли і молї́лис'а бóгу шоб дóбре ві́шли // а в читвéр ше по
св'їчку в цéркву йшли́ вéчором / то трéбуло все ўсті́гнути /// в чїстий
читвéр то ше бу́ло дóбре мї́тис'а / казáли шо вода ц'їл'у́шча // кóси обр'їзáти
/ бо бу́дут' бї́стро ростї́ / (записано від Лагоди Л. П., с. Жидичин).

Текст 5: / кол'адá то пéред р'їздвóм / на кóл'аду йак з'їрка з'ї́де то
трéба с'їдáти ду стóлу / все мáйе бу́ти пóсне / ў́же дóбре шо с'в'áткуйї́м йак
колі́с' двáцїт' пї́áтого числá / д'їд ў́же даўно́ докáзуваў / шо то так рáнше

було / і йалінку раніше ставили в той веч'ір перед р'ізв'ом // а новій р'ік то
ўже новій р'ік / то багатий веч'ір / ўс'які р'із'ни бл'удá р'обл'ат' / х'од'ат'
ищедр'іўники по хатах ўвеч'ір'і / пирид'агайуц':а в ўс'ак'іх / в ч'орта то ше в
к'ого // і в'од'ат' ко'з'у / з'ірку н'ос'ат' / зв'ізду / вирт'ен так'ій / на ме'ланки /// а
йак п'ерид водохр'ешчами / то б'ідна кут'а / п'осна тож / йак'ус' фас'ол'у
гот'оўл'ат' / кап'усту / (записано від Сидорчук О. В., с. Кульчин).

Зразки словників (фрагменти)

Весільна лексика

Абрикосівка *абрикос'івка* – ‘алкогольний напій із абрикоса’ (Гр, Ів, Трс, Ол., Ул.); *абрикос'іўка* (Бш, Вч, Кр, Лб, Мл), *абрик'осувка* (Др, Дх, Зл, Рд, Трл).

Автобус *авт'обус* – ‘багатомісний автомобіль для перевезення пасажирів’ (Бш, Гр, Др, Дх, Зл, Ів, Кр, Лб, Рд, Трс, Ул); *аўт'обус* (Вч, Мл, Ол, Трл).

Агрусівка *агрус'іўка* – ‘алкогольний напій з агрусу’ (Др, Кр, Рд, Трс); *агрус'іўка* (Гр, Дх, Зл, Ів, Лб, Трс, Ул).

Батьки *бат'кі* – ‘батько і мати стосовно до своїх дітей’ (Бш, Вч, Гр, Др, Дх, Зл, Ів, Кр, Лб, Мл, Ол, Рд, Трл, Трс, Ул).

Бараболя *бараб'ол'а* – ‘страва із товченої картоплі’ (Дх).

Благословіння *благослов'ін':а* – ‘згода, дозвіл, схвалення’ (Гр, Дх, Ів, Кр, Ол); *благослов'ен':а* (Бш, Зл, Рд, Трс, Ул); *благуслов'ін':а* (Вч, Лб, Мл, Трл); *благуслув'ін':а* (Др).

Бояри *бой'ари* – ‘1. Особа, що мала найвищий сан серед службовців. 2. Товариш молодого, який є головним розпорядником на весіллі’ (Дх, Кр, Мл, Трл,); *бой'аре* (Гр, Ів, Трс, Ул); *буй'аре* (Др, Рд); *буй'ари* (Бш, Зл).

Бобівник *боб'івнік* – ‘страва з квасолі’; *бубовники* – (Мл, Рд, Трл); *бобовники* (Лб, Трс, Ул); *боб'й'аники* (Вч, Дх).

Булка *бу'лка* – ‘виріб із борошна певної форми’ (Зл).

Бульба *бу'л'ба* – ‘страва із товченої картоплі’ (Вч).

Буханець *буханéц*’ (Мл); *бухáнка* (Ол, Кр, Трл).

Вишняк *вишин’áк* – ‘вишнева настоянка’ (Др, Зл, Мл, Трс, Ул); *вишин’iўка* (Бш, Ів, Кр, Лб) *вишин’оўка* (Вч, Гр), *вишин’ачók* (Дх) *в’iшин’áк* (Ол); *в’iшин’оўка* (Трл).

Вбирати *вбирати* – ‘1. Одягати кого-небудь. 2. Прикрашати чим-небудь, надавати гарного вигляду’ (Бш, Гр, Др, Зл); *вб’ipáте* (Лб, Трс, Ул); *вб’ipáти* (Мл, Рд, Трл); *вбирáте* (Вч, Дх);

Найменування рослин-медоносів

Абрикос *абрикóс* ‘абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris Lam.*)’

Абрикоса *абрикóса* ‘абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris Lam.*)’

Агератум *агерáтум* ‘агератум (*Ageratum L.*)’

Агрус *áгрус* ‘агрус (*Ribes uva-crispa*)’

Адоніс *адóн’ic* ‘адоніс (*Adonis L.*)’

Айва *aiвá* ‘айва (*Cydonia oblonga*)’

Айстри *áйстри* ‘айстра (*Aster L.*)’

Акація *акáц’iйа* ‘робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*)’

Лексичні особливості говірки

[*бáба цiў’а*] ‘дитяча гра, у якій один із учасників із зав’язаними очима ловить або відшукує інших’

[*бáви’тис’а*] ‘грати в яку-небудь гру; займатися чим-небудь несерйозно’

[*багáта кут’á*] ‘вечір перед Новим роком, перед Василем’

[*багáтий вéч’ip*] ‘вечір перед Новим роком, перед Василем’

[*бахрамá*] ‘суцільний ряд ниток, шнурків, що вільно звисають на краях хустини, скатерки; тасьма з таким рядом ниток або шнурків; торочки’

[*б’iдна ви’чér’а*] ‘вечір перед Водохрещем’

[*б’iдна кут’á*] ‘вечір перед Водохрещем’

[*б’il’iў*] ‘натільний одяг’

[*б’il’iзна*] ‘вироби з тканин для нижнього одягу чи для побутових потреб (перев. на постіль)’

[*блyска*] ‘легкий короткий жіночий одяг із легкої тканини; кофта (у 1 знач.)’

[бос'акá] 'ходити без взуття, з босими ногами'

[бос'акóм] 'ходити без взуття, з босими ногами'

[бр'áz'кал'це] 'брязкуча дитяча іграшка'

[брил'] 'головний убір із широкими полями, який одягають для захисту від сонця'

[бу́сики] 'жіноча прикраса на шию з маленьких намистин'

[ва́л'анки] 'зимове взуття валяної форми'

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Аркушин Г. Народна лексика західного полісся. Луцьк, 2014. 236 с.
2. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2016. ххiv + 648 с.
3. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія. Луцьк, 2012. 256 с.
4. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ : Вища школа, 1980. 247 с.
5. Горбач О. Зібрані статті. *Діалектологія*. Мюнхен, 1993. 660 с.
6. Дзендзелівський Й. О. Програма для збирання матеріалів до Лексичного атласу української мови. Київ : Наукова думка, 1987. 300 с.
7. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 18–27.
8. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ : Наукова думка, 1990. 164 с.
9. Нестерчук О. Г., Омельковець Р. С. Програма краєзнавчої практики. Луцьк: П.П. Іванюк, 2020. 16 с.
10. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезу. *Проблеми сучасної ареалогії*. Київ : Наукова думка, 1994. С. 25–47.
11. Омельковець Р. С. Діалектна лексика Західного Полісся: методичні рекомендації для написання курсових та дипломних робіт. Луцьк: П.П. Іванюк В. П., 2017. 34 с.

12. Омельковець Р. С. Програма для збирання діалектних одмін української мови. 2-ге вид., переробл. та доповн. луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. 56 с.

Додаткова

13. Аркушин Г. Л. «Всього на світі хватáє...» (фольклор, звичаї та обряди західного Полісся у діалектологічних записах). Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 212 с.

14. Аркушин Г. Л. Атлас західнополіських фаунономенів. Луцьк : Вежа, 2008. 322 с.

15. Аркушин Г. Л. Атлас мисливської лексики Західного Полісся. Луцьк : Вежа, 2008. 410 с.

16. Аркушин Г. Л. Голоси з Волинського Полісся (Тексти). Луцьк : Вежа, 2010. 542 с. + 2 DVD.

17. Аркушин Г. Л. Голоси з Підляшшя (Тексти). Луцьк : Вежа, 2007. 536 с.
+ DVD

18. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.

19. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок. А–Я. Вид. 2-ге переробл., випр. і доп. Луцьк, 2016.

20. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі. Луцьк : П П Іванюк В. П, 2018. 268 с.

21. Аркушин Г. Українські говірки Підляшшя: сучасне усне мовлення. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 196 с.

22. Громик Ю. В. Лексика тематичної групи „риси характеру людини та її поведінка” в поліській говірці с. Липне. *Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах*: зб. наук. пр. Вип. 4. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. С. 63– 82.

23. Зінчук Р. С. Атлас словозміни іменників у західнополіських говірках. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 164 с.
24. Нестерчук О. Особові власні імена та їхні варіанти у стійких словосполученнях Західного Полісся. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 48*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. С. 215–218.
25. Омельковець Р. С. Атлас західнополіських назв лікарських рослин. Луцьк : Вежа, 2003. 132 с.
26. Омельковець Р. С. Номінація лікарських рослин в українському західнополіському говорі. Луцьк : Вежа, 2006. 300 с.
27. Омельковець Р. С. Словник ботанічної лексики західнополіських говірок. Луцьк : П.П. Іванюк В. П., 2016. 220 с.
28. Чирук Л. М. Атлас ентомологічної лексики Західного Полісся. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 152 с.
29. Шульська Н. М, Матвійчук Н. М. Прізвиська як характеристики мовлення людей у неофіційній комунікації Західного Полісся. *Acta onomastica*. 2018. LIX. С. 227–234.

Інтернет-ресурси

ГОВІРКОВЕ

КУФРО:

[HTTPS://SITES.GOOGLE.COM/VIEW/FONOKARTAZAHPOL](https://sites.google.com/view/fonokartazahpol)

